

1983/84:74

Fredagen den 3 februari

Kl. 09.00

1 § Svar på interpellation 1983/84:85 om befolkningsfrågan

Anf. 1 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har bett mig redogöra för de reaktioner vi hittills fått på boken "Barn?" och samtidigt orientera om de åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av de sjunkande födelsetalen.

För ganska precis ett år sedan redogjorde jag här i kammaren för hur regeringen avsåg att uppmärksamma befolkningsfrågan. Jag konstaterade den gången att vi vet väldigt litet om orsakerna till att det föds allt färre barn. Även om jag såg med viss oro på situationen så kunde jag då understryka att det inte finns något stöd för uppfattningen att vi skulle befinna oss i en allvarlig befolkningskris.

För att öka kunskaperna i de här frågorna inbjöd jag förra våren ett antal forskare, författare och samhällsdebattörer – samt ett hundratal skolungdomar – att med bred ansats analysera och beskriva de olika faktorer som påverkar människors vilja att föda barn. Det var denna inbjudan som sedan resulterade i boken "Barn?".

Det boken bidrar med är viktiga fakta, sakkunniga uppgifter om vad man faktiskt *vet* i dessa frågor. Därutöver innehåller den en rad tankvärda och personliga funderingar kring barnafödande och barns och föräldrars livsvillkor.

Glädjande nog har boken väckt ett starkt gensvar. En del av detta har kunnat avläsas i massmedia. Jag och mina kolleger i regeringen har också fått ta emot många brev.

Av naturliga skäl – frågan handlar ju i så hög grad om hur enskilda människor ser på sina egna liv – har synpunkterna varit många och mycket skiftande. Ändå tror jag att jag redan nu kan dra vissa slutsatser av boken, och av reaktionerna på den, även om jag samtidigt vill betona att debatten inte på något vis kan anses vara avslutad.

För det första tycks de allra flesta vara av uppfattningen att de sjunkande födelsetalen är en viktig samhällsfråga värd att uppmärksamma. Men inte av

*Om befolknings-
frågan*

det skäl Gunnar Biörck brukar betona – dvs. att den svenska befolkningen skulle löpa risk att dö ut – utan av det skälet att man oroar sig över kvaliteten i ett samhälle som så att säga inte "tål" barn, inte tolererar barns behov fullt ut.

För det andra bekräftas ekonomins betydelse för barnfamiljerna. Mot den bakgrunden är det självfallet glädjande att så många politiska partier och fackliga organisationer nu intensivt debatterar denna fråga.

För det tredje framgår det mycket klart att barnomsorgen är av stor betydelse.

För det fjärde är det tydligt att arbetstidernas längd medverkar till att många föräldrar periodvis lever under en mycket hård press.

Vad gäller samtliga dessa frågor kan man se debatten kring boken "Barn?" som en remissdebatt som regeringen kommer att vägledas av när den i år, men också kommande år, lägger fram sina konkreta förslag på familjepolitikens område.

En femte och sista slutsats jag anser mig kunna dra redan nu av diskussionen i befolkningsfrågan är att beslutet att sätta barn till världen i hög grad handlar om attityder – till barn, ungdomar och till föräldrans ansvar. När det gäller dessa kan man dock inte åstadkomma några förändringar genom snabba och ibland kanske kortsiktiga politiska beslut. Skall barn känna att de är viktiga och efterlängtade måste de få hela vuxenvärldens, inte bara sina föräldrars, stöd. Och det kan de bara få om vi alla är med och tar vårt ansvar.

Som svar på Gunnar Biörcks andra fråga kan jag säga att regeringen på olika områden kommer att vidta åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för barnfamiljerna.

Vi kommer att i konstruktiv anda pröva och diskutera den senaste tidens förslag till förbättringar av barnfamiljernas ekonomi i syfte att nå en bred uppslutning i Sveriges riksdag till gagn för barnfamiljerna.

Vi är beredda att så snart det går få till stånd en förbättring av barnfamiljernas situation redan på kort sikt. Vi anser vidare att det behövs en mera omfattande omläggning av socialpolitiken och skattepolitiken till fördel för familjer med barn. Men det kräver mera ingående överväganden.

Regeringens åtgärder är vidare inriktade på att ge alla barn en god omsorg och utbildning, men också på att utveckla en familjepolitik som gör det möjligt att förena föräldrans ansvar och yrkesarbete. Det är en politik som utgår från *allas* – både mäns och kvinnors – behov av att självständigt kunna försörja sig, en politik som samtidigt utgår från barns behov av båda sina föräldrar.

Vårt intresse för befolkningsfrågan grundar sig sammanfattningsvis på en strävan efter ett samhälle där barn och ungdomar ges så goda utvecklingsmöjligheter som möjligt, ett samhälle där barn och ungdomar inte är en börda utan erkänns som den tillgång de faktiskt är för oss alla.

Anf. 2 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig framföra ett tack till vice statsminister Ingvar Carlsson för hans utförliga svar på min interpellation. Med hänsyn till den glädjande och framträdande plats familjepolitiken kom att inta i de senaste dygnens allmänpolitiska debatt – något som knappast kunde förutses vid den tidpunkt då interpellationen framställdes – kan dagens tankeutbyte från min sida bli mera kortfattat än ämnet i sig inbjuder till.

Låt mig börja med en liten korrektion till svarstexten. "Det skäl Gunnar Biörck brukar betona" skulle enligt statsrådet Carlsson vara "att den svenska befolkningen skulle löpa risk att dö ut". Denna mening är nog inte alldeles korrekt, och i den utsträckning den har en täckning är jag i så fall i gott sällskap med tre socialdemokratiska eller socialistiska vetenskapsmän, nämligen Gunnar Myrdal, Erland Hofsten och Carl Johan Åberg. Jag har f. ö. i en motion i år (1983/84:399) tagit upp en formulering från den sistnämnde: inte "dö ut", men väl "avveckla sig själv", som ganska väl beskriver vad som kan ske *om* varje ny generation är väsentligt mindre än den närmast föregående och *om* dess nativitetsmönster är sådant som det svenska folkets f. n. är. Jag tror inte Ingvar Carlsson har någon anledning eller möjlighet att i denna matematiskt-statistiska bedömning anmäla avvikande mening – lika litet som jag har någon anledning att vara mindre bekymrad än han över den bristande barnvänligheten i det svenska samhällets nuvarande spelregler på olika områden.

Vad Ingvar Carlsson i övrigt anför i sitt svar är föga kontroversiellt men också mycket allmänt hållet. Det är uppenbart att regeringen ännu inte själv har några genomarbetade planer att lägga fram för riksdagen. Initiativet förefaller nu, liksom exempelvis 1978, att utgå från riksdagen – av motionsskörden, onsdagens familjepolitiska debatt och socialutskottets aktivitet att döma. Beskedet att regeringen "i konstruktiv anda" kommer att pröva och diskutera den senaste tidens förslag till förbättringar av barnfamiljernas ekonomi är mycket välgörande, särskilt i belysning av den så att säga ordinarie statsministerns uttalande i förrgår (snabbprotokoll 1983/84:70 s. 35) att det första – och rimligen viktigaste – skulle vara att "rösta ned" de borgerligas familjepolitiska förslag.

Jag vill också varna litet för Ingvar Carlssons kombination av formuleringar: å ena sidan "viss oro för situationen" och å den andra "inte något stöd för uppfattningen att vi skulle befinna oss i en allvarlig befolkningskris". Vi befinner oss i varje fall i en minst lika allvarlig befolkningskris nu som 1934, då makarna Myrdal karakteriserade situationen just som "kris i befolkningsfrågan". Det är ju bara det att det finns *en* samhällelig kris som successivt utvecklar sig under loppet av mansåldrar och *en annan* kris som under samma tid redan ligger i ett ohjälpligt förflutet – och det är den senare krisen vi sedan åtskilliga år tillbaka befinner oss i. Om vi *nu* skall kunna göra något åt den krisen, då kan vi inte samtidigt säga att det nog inte är så allvarligt, särskilt inte om vissa av de åtgärder som måste till kommer att bli fördelningspolitiskt besvärliga. Om man skall få människor som inte har några barn – både de faktiskt barnlösa

Nr 74

Fredagen den
3 februari 1984

*Om befolknings-
frågan*

*Om befolknings-
frågan*

och de vilkas barn är vuxna – att bära en större del av skattebördan, för att de familjer som nu "sitter trångt" med sina barn skall få rejäla förbättringar, tror jag man måste göra klart för alla att de äldre generationernas, och de ensamma människornas, stöd och framtida omvårdnad är någonting som är direkt knutet till att det finns tillräckligt många yngre människor, som bryr sig om dem och är beredda att hjälpa till. "Fördelningspolitiken" har i dag väl så mycket en vertikal komponent som en horisontell. Detta gäller inte bara i ekonomiska termer, utan också på det oregerade område av frivillighet och av tjänster och gentjänster som jag vet att Ingvar Carlsson har ägnat intresse åt.

Herr talman! Jag har inte framställt denna interpellation i syfte att besvara Ingvar Carlsson. Min avsikt har varit att skapa ett tillfälle till avrapportering från hans sida till riksdagen, som är hans uppdragsgivare. Så har nu skett, och det är bra. Boken "Barn?" har säkert haft – och har – en uppgift att fylla. Den debatt som förekommit här i kammaren de senaste dagarna kommer säkert också att följas upp i medierna – TV t. o. m. tjuvstartade häromdagen. Om det programmet vill jag till sist säga att de mammor, pappor och barn som ställde upp på Östra sjukhuset i Göteborg kanske förmedlade de allra viktigaste argumenten för den åsikt som den kvinnliga, isländska undervisningsministern uttalade, och som jag i min uppsats återgivit, nämligen: Barn – det är ju livets mening.

Anf. 3 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Att ha barn är en av meningarna med livet. Enligt statistiska centralbyråns undersökning häromåret, Kvinnor och barn, uttryckte nästan alla kvinnor den uppfattningen. Ändå avtar födelsetalen år från år. De senaste årens befolkningsutveckling är en allvarlig tankeställare. Förutom att sjunkande födelsetal kan vara uttryck för människors oro för sin och barnens framtid är det uppenbart att föräldrar på grund av den förda familjepolitiken inte orkar med fler barn, fysiskt, psykiskt eller ekonomiskt.

Den förda familjepolitiken är också i många avseenden så utformad att stödet minskar ju fler barnen blir. Det är kanske i och för sig en självklar följd av en familjepolitik som går ut på att så långt möjligt hindra föräldrarna från att själva ta hand om barnen. Förvärvsarbete för alla föräldrar och kommunal barnomsorg för alla barn var också det klart utstakade målet för den socialdemokratiska jämlikhetspolitiken.

Med en sådan förment jämlikhet står sig flerbarnsfamiljerna slätt. För det är helt klart att den kommunala barnomsorgen, den enda barntillsyn som anses värd det allmännas stöd, främst kan användas av de små familjerna. Ju fler barnen blir, desto vanligare är det att en förälder går ned till kort deltid eller tar hand om barnen på heltid. Desto hårdare slår samtidigt skatten. Ju fler barn, desto ojämnare inkomstfördelning och desto hårdare skatt på en viss hushållsinkomst. Det är dagens verklighet, i bjärt kontrast till fagert tal om skatt efter förmåga.

Mot den bakgrunden ter det sig onekligen som något av ett understatement när vice statsministern säger att det krävs en mer omfattande omläggning till

fördel för familjer med barn också av skattepolitiken.

Den egenartade skattepolitiken accentueras av bostadsbidragens konstruktion. De inkomstprövas ju mot inkomsten före skatt.

Alternativa barnomsorgsformer, som kanske skulle möjliggöra fortsatt förvärvsarbete också i mångbarnsfamiljerna och t. o. m. kosta betydligt mindre än den kommunala barnomsorgen, missgynnas så starkt att de sällan ter sig ekonomiskt överkomliga för den enskilda familjen.

Ju fler barn det blir i en familj, desto svårare får familjen det också att av egen kraft förbättra sin ekonomi. Tas även socialbidragen med i bilden spelar det i dag faktiskt ingen roll om en trebarnsfamilj har 0 eller kanske 140 000 kr. i inkomst, om en fembarnsfamilj har 0 eller 200 000 kr. i inkomst. Standarden förblir densamma, betydligt under lägsta folkpensionsstandard. Det är kanske inte heller någon tillfällighet att garantibeloppet i föräldraförsäkringen för dem som har en låg inkomst står och stampar på oförändrade 37 kr. trots att det tappat 40 % av sitt värde. Föräldrapenningen i övrigt följer löneutvecklingen.

Ja, herr statsråd, detta är verkligen inte någon särskilt bra utgångspunkt för de familjer med vanliga inkomster som gärna skulle vilja ha ännu ett barn. Och de attityder till barn som statsrådet talade om påverkas naturligtvis i hög grad av dessa förhållanden. Flera barn betyder ständiga problem för ekonomin, en standard långt under andra familjers. Det betyder ökat beroende inte bara av inkomstprövade bostadsbidrag utan också av socialbidrag och existensminimiavdrag. Det betyder för många förlorad självkänsla, därför att de ser att de inte av egen kraft kan försörja sin familj. Det betyder också att en av föräldrarna, ofta modern, måste avstå från ett förvärvsarbete som kanske betyder mycket för henne.

Herr talman! Vi hade i onsdags en omfattande familjepolitisk debatt. Åtminstone hade vi hoppats på en sådan. Men socialministern hade uppenbarligen i år liksom förra året prioriterat andra engagemang. Jag ställde emellertid en rad frågor till den socialdemokratiska representanten i socialutskottet, dock utan att få något svar. Den analys av innehållet i de framlagda familjepolitiska motionerna som skulle göras påstods nämligen lägga hinder i vägen. Men mina frågor gällde inte medlen för att få till stånd en familjepolitik som var bättre anpassad också till de större barnfamiljernas situation, utan de gällde fastmer målsättningen för de överväganden som pågår inom kanslihuset.

Alltnog är ett av problemen med den förda familjepolitiken att den berör så många olika statsråd, så många olika departement. Men eftersom vice statsministern och framtidsministern Ingvar Carlsson uppenbarligen har ett slags övergripande ansvar för familjepolitiken och befolkningsutvecklingen, skall jag ställa några liknande frågor till honom.

Vad exemplifieringen beträffar ber jag att få hänvisa till mitt anförande nr 65 i onsdagskvällens allmänpolitiska debatt.

Mina frågor är följande:

1. Är det rimligt att allt fler av de familjer som föder och fostrar de barn som vårt land säger sig behöva skall hamna i den s. k. fattigdomsfällan, där de

Nr 74

Fredagen den
3 februari 1984

*Om befolknings-
frågan*

inte av egen kraft kan förbättra sin ekonomi?

2. Är det rimligt att familjer som betalar högst betydande belopp i skatt dessutom skall vara beroende av socialbidrag för att klara ekonomin?

3. Är det verkligen uttryck för en i ordets egentliga bemärkelse solidarisk familjepolitik att stödet till barnomsorgen är så utformat att det sällan kan användas av de stora barnfamiljerna?

4. Är det rimligt att flerbarnsfamiljerna skall utestängas från rätten till existensminimiavdrag därför att de bor i vanliga småhus, mestadels högt belånade, eller därför att en av föräldrarna, som det heter, frivilligt tar hand om barnen?

Slutligen, herr statsråd, tror jag att det vid det här laget inte räcker med att tillsätta aldrig så många utredningar eller tankegrupper om varför det föds allt färre barn, om man inte samtidigt är beredd att ge avkall på nattståndna doktriner. Så länge vård av egna barn inte betraktas som ett riktigt, viktigt och jämlikt arbete, lika förtjänt av det allmännas stöd och uppskattning som annat arbete och vård av andras barn, så länge kommer nog tyvärr den negativa befolkningsutvecklingen att fortsätta.

Anf. 4 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Mitt svar till Gunnar Biörck i Värmdö i denna andra omgång kan bli relativt kort. Jag uttrycker redan i förordet till boken "Barn" min uppfattning, nämligen att de sjunkande födelsetalen är en varningssignal. Jag förstår uppriktigt sagt inte dem som resonerar ungefär på följande sätt: Vi har ungdomsarbetslöshet i Sverige. Då skall vi akta oss för att sätta fler barn till världen.

Vi har nu en teknik inom vår industri och inom vårt näringsliv i övrigt som gör att vi nog kan försörja våra gamla även om det blir ett sjunkande födelsetal i framtiden. Enligt min uppfattning gäller inställningen till att föda barn någonting mycket väsentligare. Jag ser det alltså som en allvarlig varningssignal, om man i ett samhälle av en eller annan anledning anser att barn är någonting som vi inte längre prioriterar lika högt. Det handlar om att skapa ett så rikt och meningsfullt liv som möjligt, och då har jag väldigt svårt att tänka mig att inte en positiv inställning till barn skall vara en viktig del i det. Detta är egentligen den främsta anledningen till att jag själv har velat delta i de här diskussionerna.

Ingegerd Troedsson vill fortsätta den familjepolitiska debatten, och även jag hoppas att den skall fortgå. Visst kan vi använda också det här tillfället. Därför vill jag säga ett par saker till Ingegerd Troedsson.

Det är bra att moderaterna, såvitt jag förstår, nu är beredda att vara med om att genomföra skattehöjningar för att förbättra det familjepolitiska stödet och erkänner att ett stöd till barnfamiljerna förutsätter en omfördelning i samhället till deras förmån, en omfördelning som då på något sätt kommer att drabba andra grupper. Men det som har förvånat inte bara mig utan enligt vad jag förstår också centerpartiet är att moderaterna har lagt fram ett förslag på det här området som är ganska byråkratiskt – det kräver kontroll och

Fredagen den
3 februari 1984

*Om befolknings-
frågan*

detaljerade bestämmelser – när vi ändå har en så bra stödform som barnbidraget.

Det som gör mig ännu mer förvånad är när Ingegerd Troedsson här talar om barnfamiljernas situation på ett mycket bekymrat sätt – som om vi inte hade haft några borgerliga regeringar. Hon framställer det som om det är socialdemokraternas fel att barnfamiljerna nu har det bekymmersamt. Jag måste konstatera, Ingegerd Troedsson, att sex borgerliga år har satt sina spår, i barnfamiljernas ekonomi kraftigare och hårdare än för kanske någon annan grupp. Under åren 1975–1982 minskade barnfamiljernas disponibla inkomster med över 10 %. Det är ju detta som ger anledning till de ökade köerna till socialbyråerna. Det är detta som skapar de ekonomiska bekymren.

Vi kan vidga diskussionen ännu mer och fråga: Vad är det som har framtingat en del av de åtgärder som nu måste vidtas och som bl. a. drabbar barnfamiljerna? Jo, en vanskötsel av Sveriges ekonomi som tar sig uttryck i sjunkande industriinvesteringar, i en lägre och stagnerande industriproduktion, i våldsamma budgetunderskott. Med en sådan ekonomisk politik kan barnfamiljerna naturligtvis inte undgå att drabbas, och det är precis vad som har skett.

Ännu mer bekymmersamt är att när de borgerliga partierna i regeringsställning väl har orsakat denna situation, då lägger moderata samlingspartiet fram förslag vilkas skatteeffekt tillsammans med effekterna av de övriga förslag som berör barnfamiljerna ytterligare skulle försämra för denna grupp. En tvåbarnsfamilj i normalt löneläge och där kvinnan arbetar halvtid skulle förlora 2300 kr. redan det första året. En ensamstående lågavlönad mamma skulle förlora över 2500 kr.

Om jag gör en enkel sammanfattning av de moderata förslagen måste jag konstatera att de har en klar höglöneprofil, att de innebär stora försämringar för vanliga barnfamiljer, att de drabbar sjuka och pensionärer mer än andra och att de drabbar ensamstående föräldrar mer än andra. Klyftorna skulle med andra ord komma att öka.

Samtidigt som jag konstaterar detta vill jag emellertid i den här situationen, trots Ingegerd Troedssons inlägg, ta fasta på det som nu ändå förenar. Jag tycker att det för första gången finns vissa förutsättningar för att man skulle kunna vara överens när det gäller vissa punkter av familjepolitiken. Det var detta jag inledde med och som jag gärna vill avsluta med: beredskapen, att man alltså måste betala de nya förmåner som kan komma i fråga, och den öppet redovisade inställningen att detta måste ske genom en omfördelning mellan olika grupper i samhället.

Anf. 5 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Det var ett föga framtidsinriktat anförande vi fick höra av framtidsministern. Tvärtom dikterades det av en förkärlek att uppehålla sig vid vad som hände under de borgerliga åren. Den skildring av den ekonomiska utvecklingen som statsrådet Carlsson gav blir inte riktigare för att den upprepas. Tiden medger emellertid inte att jag går in på detta.

*Om befolknings-
frågan*

Det behövs en omfördelning, sade emellertid statsrådet Carlsson. Visst behövs det en sådan! Det är ju vad vi år efter år har sagt. Det får inte vara så att man vid beskattningen bara tar hänsyn till hur många som tjänar in inkomsten. Man måste också ta hänsyn till hur många som skall leva på den.

Det förslag som vi moderater lagt fram innebär en klar omfördelning, men vi har också skissat hur detta skall kunna ske samtidigt med att man sänker den statliga inkomstskatten. Det betyder att det stora flertalet inkomsttagare inte kommer att påverkas av att det blir en viss kommunalskattehöjning; den kommer att balanseras av motsvarande lägre statsskatt.

Varför går vi då in för grundavdrag för barn i stället för ökade barnbidrag? Utvecklingen visar ju utomordentligt klart att rundgången inte fungerar. De allra flesta betalar i dag flera gånger mer i direkt skatt och moms på nödvändiga utgifter för barnen än vad de får tillbaka i form av barnbidrag och behovsprövade bidrag. Så länge som barnfamiljerna beskattas långt över sin förmåga, så länge kommer det inte att ske några väsentliga omfördelningar till deras förmån.

Ingvar Carlsson hemföll också åt tricket att säga att vi gynnar de höglavlönade. Jag vågar bestämt påstå, herr talman, att om det är några som år efter år efter år – och det går att läsa ut av oändligt många protokoll från denna kammare – har hävdad flerbarnsfamiljernas situation och vill ta hänsyn också till de barnfamiljer som inte kan använda den kommunala barnomsorgen, så är det vi moderater. Det gäller inte minst LO-familjerna, alltså familjer med vanliga inkomster. Vi har inte velat ställa upp för en familjepolitik som passar bara välsituerade med få barn och med intressanta och välavlönade yrken. Det är ju de som är de enda som i någon mån har gynnats av den förda politiken.

Vad gjorde vi då under de borgerliga åren? Då genomfördes betydande förbättringar för barnfamiljerna: rätt till ledighet, utsträckt föräldraförsäkring och flerbarnstillägg infördes. På våra initiativ tillsattes också de stora utredningarna – den familjeekonomiska utredningen, bostadsutredningen m. fl. Och nu avvaktar vi resultatet av allt detta utredningsarbete.

Sammanfattningsvis vill jag än en gång hävda att skall vi få en rättfärdig familjepolitik – och det hoppas jag faktiskt att statsrådet Carlsson vill sträva efter – måste man redan vid beskattningen ta hänsyn till att familjer med barn har lägre skatteförmåga än de som är barnlösa. Behovet av alla dessa bidrag, som i realiteten gör det omöjligt för så många familjer att förbättra sin standard, skulle då minska.

Vi har också hävdad, och jag menar att det är en verkligt framtidsinriktad uppfattning, att vård av barn alltid är ett arbete – vare sig föräldrarna själva tar hand om barnen eller ordnar barntillsynen på egen hand eller om den sker i kommunal regi. Skall vi kunna få fler fäder att engagera sig i det här arbetet, krävs det en rättvis värdering även av arbetet med egna barn.

Vidare har vi hävdad att skattesystemet inte får styra arbetsfördelningen mellan föräldrarna. Hur det här skall gå till framgår av en rad förslag som vi lägger fram. Jag vill bara erinra om att vårt förslag om en skattefri vårdnadsersättning på 6000 kr. om året skulle betyda allra mest för de

familjer som har låga inkomster eller flera barn. Konstruktionen är nämligen sådan att de då inte skulle mista bostadsbidrag. Det gör de, om man skulle införa en skattepliktig vårdnadsersättning.

Herr talman! Jag hoppas att statsrådet Carlsson efter att ha lyssnat till detta skall lägga av med sitt arroganta tonläge i den här frågan. Frågan är alldeles för viktig för detta. Att det är vi från moderata samlingspartiet som kommer med rättfärdiga, rättvisa och framåtsyftande förslag skall väl inte behöva utgöra några hinder.

Anf. 6 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Alla har vi väl våra brister, när det gäller både tonläget och annat. Men vi skall kanske inte undervisa varandra från riksdagens talarstol på den punkten. Det kan vi nog klara ut i t. ex. resp. partis studiecirklar. Jag tror att det ger ett bättre intryck om vi klarar ut sådant på hemmaplan än om vi undervisar varandra här.

Jag vill nog påstå att jag i olika sammanhang har försökt att föra en framtidsinriktad debatt. I kväll pågår den för fullt med anledning av tal som jag hållit och som återgivits i både borgerliga och socialdemokratiska tidningar. Jag är förvånad över att en konservativ företrädare inte alls är intresserad av att lära av det förflutna, inte alls vill studera sin historia. Det trodde jag ingick i den konservativa ideologin. Efter att ha lyssnat både till debatten under de senaste dagarna och till Ingegerd Troedsson här i dag kan jag inte komma ifrån känslan av att man totalt vill utplåna minnet av sex borgerliga år. Jag för min del – och tror jag, barnfamiljerna för sin del – vill lära av dessa sex borgerliga år. Det är ganska dyrbara erfarenheter man har. Men förhoppningsvis kan man utifrån de erfarenheterna se till att det blir bättre framöver. Om man absolut inte vill se tillbaka, kan man ju studera länder som för en politik av det slag som Ingegerd Troedsson företräder, nämligen Storbritannien eller Förenta staterna, där klassklyftorna vidgats och där barnfamiljerna får det svårare och svårare för var månad som går.

Ingegerd Troedsson vill inte med ett enda ord diskutera sambandet mellan barnfamiljernas ekonomi och den allmänna samhällsekonomin. Om man driver upp underskotten i statens budget – som skedde under de borgerliga åren – från 4 till 90 miljarder kronor, drabbar det självfallet barnfamiljerna och bidrar till en försämring när det gäller våra förutsättningar att föra den sociala välfärdspolitik som vi skulle önska. Därför är den socialdemokratiska regeringens första uppgift att ta Sverige ur den ekonomiska krisen. Under en tid har vi, tyvärr, fått vara väldigt återhållsamma med löften om nya reformer och nya åtgärder. Men de kommer, i den takt som Sveriges ekonomi återhämtar sig. Det är den lyckligtvis på väg att göra.

Ingegerd Troedsson säger att det skedde betydande förbättringar för barnfamiljerna under de borgerliga åren. Jag tror inte att barnfamiljerna känner igen sig. Den bild som Ingegerd Troedsson själv utmålar av dagsläget är ju den motsatta, att barnfamiljerna har det ganska kämpigt. Går vi till statistiken, ser vi att barnfamiljernas inkomster har minskat med 10 %. Då flyr Ingegerd Troedsson över till vårdnadsbidraget – det skulle bli så bra om

*Om befolknings-
frågan*

moderaterna fick införa sitt vårdnadsbidrag. Men ni lovade ju vårdnadsbidrag år 1973, ni lovade det 1976, ni lovade det i valrörelsen 1979, och ni lovade det 1982. Varför i all sin dar – om ni nu tror att ett vårdnadsbidrag skulle lösa problemen – genomfördes då inte vårdnadsbidraget under de sex borgerliga åren? Ni hade ju möjligheten!

Ni hade utlovat vårdnadsbidrag innan ni fick regeringsmakten. Ni hade en betydande majoritet i Sveriges riksdag. Men ni genomförde det inte! Varför? Därför att ni inte hade råd med det. Ni hade inte råd med det när Sveriges budgetunderskott var 4 miljarder – det vi lämnade över. Men i dag, när underskottet är 90 miljarder, då anser ni att ni har trovärdighet bakom löftet till Sveriges barnfamiljer att det skall bli ett vårdnadsbidrag! Skulle det mot förmodan bli en borgerlig regering framöver, så har den gentemot barnfamiljerna inte den ringaste trovärdighet sedan ni återigen – för femte eller sjätte valrörelsen i rad – gått ut och sagt att om ni bara vann valet skulle det bli ett vårdnadsbidrag.

Till slut, herr talman, några ord om den s. k. rundgången. Skatt betalar vi för all offentlig verksamhet och alla s. k. transfereringar eller bidrag till hushåll, företag och kommuner. Man kan inte med rimliga krav på hederlighet göra gällande att just barnfamiljernas skatt skall vara avsedd enbart för att finansiera de direkta bidrag som tillkommer samma familjer. Med skatten betalas ju också dagmammor, daghem, fritidshem, barnvårdscentraler, skolor, arbetsmarknadsutbildning, sjukvård, tandvård, bostadsbyggande, regionalpolitiskt stöd osv. Ja, t. o. m. det av moderaterna så varmt omhuldade försvaret och domstolarna betalas med skatten.

För att moderaternas kalkyl skall bli riktig måste man alltså lägga till värdet av alla dessa nyttigheter – och då kommer man fram till synnerligen stora plusvärden för barnfamiljerna. En heldagsplats hos en dagmamma är värd 42 000 kr. om året, en plats i grundskolan 28 000 kr. och i gymnasiet 25 000 kr. Utan räntebidragen skulle hyran vara minst 8 000 kr. högre per år för en normal trea. Utan ränteavdragen skulle villaägarnas kostnader stiga, ofta med 15 000–20 000 kr. per år, och för nybyggda hus skulle beloppen vara mångdubbelt större.

Om man skall föra en diskussion om barnfamiljernas situation, om fördelningspolitiken och om den s. k. rundgången, måste man göra det med någorlunda realism i siffrorna.

Återigen: Om det nu på någon punkt i familjepolitiken finns en ansats till relativt bred förståelse mellan partierna, tycker jag det är litet synd att inte ta fasta på det. Men jag upplevde Ingegerd Troedssons inlägg så att hon ville riva alla broar och inte ville ha något samförstånd. Det som moderaterna presenterade i samband med allmänna motionstiden verkar inte ha Ingegerd Troedssons stöd. Det vore synd, för det pågår faktiskt diskussioner både i socialutskottet och i andra sammanhang, med avsikt att försöka skapa ett ganska brett samförstånd om åtminstone delar av familjepolitiken. Eftersom vi grälar och strider om så mycket annat mellan partierna, både i Sveriges riksdag och utanför den, vore det bra om vi kunde komma överens på

åtminstone någon punkt. Barnfamiljerna skulle väl också förmodligen – om detta kunde bli till deras gagn – hälsa det med tillfredsställelse.

Nr 74

Fredagen den
3 februari 1984

Anf. 7 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag beklagar om statsrådet Carlsson tog illa vid sig när jag talade om arrogant tonläge. Detta är faktiskt inte något som man kan klara ut i en studiecirkel, vare sig socialdemokratisk eller moderat. Men det förvånade mig faktiskt och smärtade mig djupt att få höra Ingvar Carlssons svar – just därför att jag har fått det bestämda intrycket att Ingvar Carlsson är intensivt och allvarligt intresserad och engagerad i flerbarnsfamiljernas situation.

*Om befolknings-
frågan*

Om Ingvar Carlsson senare läser igenom vad jag sade tror jag inte heller att han i det kan finna något som helst belägg för att jag skulle vara ute efter att riva några broar. Jag ville tvärtom peka på i vilka situationer flerbarnsfamiljerna befinner sig, just för att visa vad det är man behöver angripa. Jag hoppas fortfarande att Ingvar Carlsson skall allvarligt fundera på det jag påvisade.

Vi måste få skatt efter förmåga. Där ser jag från statsrådets sida en vilja till någon liten öppning.

Vi måste få ett rättvist stöd till barnomsorgen. Vad hjälper det de familjer som vill eller måste ta hand om sina barn själva att stödet till en dagmamma är värt 40 000 kr. och att en småbarnsplats vid den kommunala barnomsorgen kanske är värd 70 000 kr., när de inte kan utnyttja detta? Det är det som är poängen. Det är därför vi vill ha en större valfrihet när det gäller utformningen av stödet till barnomsorgen.

Jag är också, statsrådet Carlsson, djupt intresserad av att lära av det förflutna. Historien visar i dag med all önskvärd tydlighet vad som hänt med den förment jämlika familjepolitik som sjösattes i början av 1970-talet och gick ut på att alla skulle förvärvsarbeta, även när barnen var små, och att alla barn helst skulle ha kommunal barnomsorg. Utvecklingen har i stället lett till en djupt ojämlig familjepolitik. Så låt oss lära av historien när vi bygger en familjepolitik gjord för moderna kvinnor, moderna män och moderna familjer.

Låt oss också på vägen till en sådan i djupet jämlik, solidarisk och rättfärdig familjepolitik komma ihåg att vård av barn alltid är ett arbete, ett viktigt arbete och ett jämlikt arbete. Jag tror att vi då har betydligt mycket bättre förutsättningar att få en familjepolitik som verkligen bygger på familjernas egna önskemål och behov. Vi skulle få en familjepolitik som också väsentligt skulle ändra attityderna till barn. Då skulle de som vill sätta barn till världen kunna göra det i trygghet. Vad som än händer, vilken arbetsfördelning som än visar sig vara bäst, vilken form av barnomsorg de än må önska skall de veta att de har goda förutsättningar att få sina behov och önskemål realiserade.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång statsrådet Carlsson att läsa igenom det jag sade och att även läsa igenom de exempel ur levande livet som

Nr 74

Fredagen den
3 februari 1984

*Meddelande om
fråga*

jag drog fram i den allmänpolitiska debatten i onsdags för att utifrån detta söka få till stånd en familjepolitik som också tillgodoser de stora familjerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1983/84:16 Förslag till lag med instruktion för Nordiska rådets svenska delegation (förs. 1983/84:13)

Finansutskottets betänkande

1983/84:19 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (prop. 1983/84:25)

Trafikutskottets betänkande

1983/84:11 Vissa yrkestrafikfrågor m. m. (prop. 1983/84:65)

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:20 Vissa livsmedelspolitiska frågor (prop. 1983/84:76)

3 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 2 februari

1983/84:319 av *Rune Gustavsson* (c) till utrikesministern om regeringsåtgärder med anledning av viss utställning i SIDA:s lokaler i Stockholm:

Av pressuppgifter framgår att en nu pågående utställning i SIDA:s lokaler i Stockholm och inom ramen för SIDA:s verksamhet, med bl. a. skolklasser som målgrupp, öppet gör reklam för marijuanabruk och för fram ett budskap som förhärmlig narkotika.

Är utrikesministern villig att redogöra för omständigheterna runt denna utställning?

Vilka åtgärder är utrikesministern beredd att vidta med anledning av det inträffade?

4 § Kammaren åtskildes kl. 09.43.

In fidem

BENGT TÖRNELL